

El luxe va acompanyar el matrimoni Urraca-Cornette fins al retorn a Madrid, quan van quedar arruïnats. A la imatge, el cotxe del policia a Brussel·les, el 1973. El seu fill, Juan Luis, explica que Urraca era un amant de les curses automobilístiques i que en recitava de memòria tots els campions.

Els criminals també tenen por. Malgrat que se sàpiguen poderosos i superiors a les seves víctimes, de vegades experimenten el sentiment d'angoixa i de perill. Fou el cas de Pedro Urraca Rendueles, el policia responsable de la detenció, interrogatori i lliurament a Madrid del president de la Generalitat Lluís Companys. El seu full de serveis el va consolidar com la pedra angular de la repressió a l'exterior del règim franquista, entre els anys 1939 i 1945 a França, i des del 1946 fins al 1982 a Bèlgica. En aquest llarg camí de lluita contra la democràcia que va durar 55 anys, l'agent 447 de la policia espanyola va escriure una quinzena de dietaris en què narrava situacions complicades de la seva vida personal i professional i analitzava els escenaris polítics en què s'anava trobant. EL TEMPS ha repassat els quaderns d'Urraca, datats entre el 1922 i el 1948, que permeten de desgranar la personalitat d'un criminal que mai no ha abandonat la memòria dels exiliats republicans.

Sospitós de traïció. El 18 de juliol del 1936, l'agent de segona categoria —destinat a Madrid des que havia entrat al cos, el 1929—, va fugir esperitadament del seu lloc de feina. El desertor, acovardit pels esdeveniments que s'apropaven, va deambular pels carrers de la capital espanyola durant gairebé cinc mesos, fins que va trobar un amagatall segur. El 10 de novembre d'aquell any plasmava al seu dietari l'angoixa que l'envaïa: “El pueblo desatado, asesina, roba, saquea, incendia, y Madrid entero parece un sueño de angustia, de sangre, de terrible horror. Los comunistas ayudan en la matanza a los anarquistas. Yo, que debo temer más que nadie, pues veo caer a todos mis amigos y compañeros, busco como loco un pabellón extranjero donde acogerme, y por fin, después de varios meses de busca, encuentro el Hospital de San Luis de los Franceses, donde entro en momentos de angustia pura. Ya en el hospital me encuentro seguro, entre los refugiados que como yo han pasado calamidades anteriores. Y todos mis esfuerzos ahora van encaminados a marchar, a salir

55 anys de lluita contra la democràcia

Exiliats republicans primer, i comunistes i membres d'ETA després. L'activitat repressora de Pedro Urraca Rendueles des de París i Brussel·les no es va acabar oficialment fins el 1982. EL TEMPS reconstrueix, amb els seus dietaris i la documentació confidencial que conservava Urraca, l'itinerari personal i professional d'un dels homes més poderosos del franquisme. Urraca fou molt més que el número de placa 447, fou la pedra angular de la repressió a l'exterior.

Pedro Urraca, la seva esposa, Elena Cornette, i un amic del policia, a la plaça Vendôme de París. La fotografia fou presa en plena Segona Guerra Mundial, com ho indica el fet que els llums del vehicle fossin coberts per a no ser detectats des de l'aire.

del infierno rojo para pasar a los míos, a los nacionales que luchan y mueren por salvar a España.”

Però aquest no era pas l'únic episodi de por que havia viscut el policia. En els seus escrits també havia fet referència a la revolució socialista de l'octubre del 1934, quan anotà: “Recuerdo las horas angustiosas pasadas en Irún en espera de un tren que me condujese a Madrid y las horas inquietas pasadas en este primer tren formado para venir a la capital de España. Las escaramuzas de Madrid, los registros, el nerviosismo, el parqueo, en fin, todo aquello que pasó como una visión dantesca por sobre nosotros durante varios días de octubre y que convirtió a España en un país al margen de la civilización y de la humanidad.”

El març del 1937, ja molt neguitós per la necessitat d'aconseguir un pasaport fals per a poder sortir de l'àrea republicana cap a París i retrobar-se amb la seva esposa, Elena Cornette, i el seu fill, Juan Luis —un nadó de pocs mesos que encara no coneixia—, es va instal·lar al refugi de l'ambaixada de França a Madrid, que ell creia que

oferia més possibilitats. I al juliol va començar el viatge cap a la capital francesa. Havia de passar per València per a embarcar-se en un vaixell, i allà molts dels seus companys van ser detinguts i empresonats. Urraca es va salvar i, després de dos mesos amagat, va tornar a emprendre el viatge, passant per Barcelona i la costa de

“Todos mis esfuerzos van encaminados a salir de este infierno rojo”

Marsella, fins a arribar a París.

A poc a poc, la por inicial es va transformar en ànsia de retorn a l'estat espanyol per a servir el bàndol franquista. I, deu dies després, ja se'n tornava a Valladolid a visitar el seus pares abans de reincorporar-se a Madrid. Però no va ser tan fàcil. Era considerat un evadit. Hauria de superar un in-

terrogatori de depuració político-social. L'expedient policíac d'Urraca, l'original del qual es troba a l'arxiu del Ministeri de l'Interior espanyol, recull aquest interrogatori. Entre més qüestions, el fidel policia va haver de respondre a la pregunta si havia estat afiliat a algun sindicat o partit polític dels que integraren el Front Popular, si havia estat interventor o apoderat a les eleccions del 1936, si havia ocupat cap càrrec després del 18 de juliol del 1936 dins el “Gobierno rojo”, com va subscriure els fulls que el “Gobierno rojo” va fer omplir per a continuar al seu càrrec, o si va fer detencions o escorcolls domiciliaris de “persones de dretes”.

Per fortuna d'Urraca, la seva causa va ser sobresseguda i hom li va permetre de continuar en el càrrec d'agent de segona classe del cos d'investigació i vigilància. L'agent va comptar amb el suport del testimoniatge de més policies, que —segons la transcripció de l'interrogatori— “le tienen por una persona de ideología derechista, que leía el periódico ABC y que todas sus amistades se contaban entre personas de las mismas ideas”. A més, diversos

EL TEMPS

Amb indumentària d'espia, Pedro Urraca, agent E-8005 de la Gestapo entre el 1940 i el 1945, es retrata amb un altre home, que devia tenir la mateixa professió que el policia espanyol.

agents van remarcar que Urraca seria “útil y beneficiosos sus servicios al nuevo Régimen”. I no s’equivocaren pas.

A partir d’aleshores, Pedro Urraca Rendueles, nascut a Valladolid el 22 de febrer del 1904, es proposà com a objectiu vital d’obtenir un càrrec de responsabilitat en l’estructura repressiva del règim. Progressivament, aquell agent de segona categoria s’anava arrambant als més poderosos i feia mèrits per a acostar-se a un objectiu: l’ambaixada d’Espanya a París. La destinació, segons que explica als seus dietaris, li oferiria el creixement professional a què aspirava i la proximitat a la seva esposa, Elena, i el seu fill, instal·lats a Sèvres, una localitat propera a la capital francesa. De fet, Urraca va escriure una carta de dues pàgines en què glossava els seus mè-

rits —com ara un coneixement profund de la ciutat i de les llengües francesa i anglesa, i una adhesió inequívoca als principis del Movimiento— per a accedir a la vacant d’agregat policíac a l’ambaixada d’Espanya a París.

Un republicà confós. L’any 1938 va ser marcat pels viatges constants a bona part de les ciutats espanyoles, encara en guerra, i a diverses capitals europees on es requerien els serveis d’informació de l’agent Urraca. La

“Por mis venas corre sangre de libertad y de república si se quiere”

missió més important que va complir fou a Roma, on va ser els primers mesos del 1939 per a vigilar l’activitat del rei Alfons XIII. Segons que s’explica al llibre *Franco est mort* (1945), de l’historiador Albert P. Priour, Pedro Urraca fou seleccionat per a aquesta missió entre molts altres agents perquè, “si bé no és un home cultivat, té certes qualitats policíacques i té una bona presència física”.

I va arribar el seu gran moment: el 8 de novembre del 1939, l’agent 447 s’incorporava com a agregat policíac a l’ambaixada espanyola a París. Deixava enrere deu anys d’ofici sense gaires mèrits per al currículum —Urraca havia entrat al cos de policia el setembre del 1929, a 25 anys i després d’haver-ne passat dos fent el servei militar a la marina espanyola— per a incorporar-se a un “projecte d’estat”.

Finalment, manaven els seus, i ara era l’hora d’esclafar qualsevol rastre republicà que hagués resistit a la guerra. Curiosament, però, vuit anys enrere, ell mateix s’havia arribat a definir com a republicà que no comprenia la monarquia. I així ho havia plasmat a la pàgina del dietari que havia escrit el 15 d’abril del 1931, l’endemà de la proclamació de la Segona República. “Desde ayer la bandera tricolor de la República ondea en todos los balcones y edificios. El rey sin declinar los poderes en la soberanía nacional marchó anoche para embarcarse rumbo a Francia. Su figura se agiganta en estos momentos en que el pueblo hace mofa de él. ¿Cómo es posible que un pueblo que el domingo dio la mayor prueba de cinismo delante de las urnas dé hoy el espectáculo de incultura que da en estos momentos? Por mis venas siempre corrió sangre de libertad y de república si se quiere, pero al ver este espectáculo confieso que esto me repugna. Yo, que nunca comprendí una monarquía, dedico en mi interior unos momentos para ese soberano.”

Diplomàtic i caçador de rojos.

Amb un passaport diplomàtic de l’ambaixada espanyola a París es podria moure amb total llibertat pel territori francès, a les ordres de la direcció general de Seguretat franquista. El seu lloc de feina oficial, agregat policíac

de l'ambaixada, tindria molt poc a veure amb els encàrrecs que rebria: convertir en un infern l'exili de destacats dirigents republicans, fonamentalment bascos i catalans, escàpols a França després de la guerra civil. Des del primer moment, Pedro Urraca sabia que la seva activitat no seria pas secreta, sinó que formaria part d'una operació més àmplia de repressió en territori estranger en col·laboració amb la Gestapo i el règim de Vichy, i que també es dedicaria a confiscar diners, joies i documents als domicilis dels exiliats. A París, treballà amb qui anys després fou un dels seus millors amics –juntament amb Ramon Serrano Súñer–: l'ambaixador José Félix de Lequerica, i estigué a les ordres d'Antonio Barroso, agregat militar de l'ambaixada.

Quan, el juny del 1940, les tropes alemanyes van prendre París, els locals que el Partit Nacionalista Basc tenia a l'avinguda Marceau van ser ocupats pels funcionaris espanyols, on es va instal·lar la base d'operacions de la Comissió de Recuperació de Material a França, un organisme del franquisme per a la confiscació de les propietats de les organitzacions republicanes i de persones exiliades. L'arribada dels nazis va ser l'oportunitat d'or per a la promoció laboral de l'agent Pedro Urraca. Gràcies a Lequerica i als serveis d'informació de la policia franquista, va poder entrar en contacte amb els alemanys, amb qui ben aviat va establir una relació fraternal que el va dur a col·laborar-hi com a agent. Amb el pseudònim *Unamuno* i la placa E-8005, Urraca va formar equip amb Federico Velilla, cap de la Falange a França, i l'agent Landstater, proposat per la Gestapo. Convertit ja en la baula d'unió del triangle Franco-Hitler-Pétain, Pedro Urraca va establir relacions molt cordials amb el coronel Knochen, cap de la Gestapo a París, el director general de la policia criminal alemanya i els agents Alich i Delian, encarregats dels afers espanyols.

Urraca ja era un agent de Franco i de Hitler, i també servia, quan li era requerit, el règim de Vichy de Philippe Pétain. I, un mes després, el juliol del 1940, rebé un encàrrec molt especial:

Léon Degrelle, polític belga i oficial de les Waffen SS condemnat a mort per crims de guerra, amb el seu fill a la seva finca de Sevilla. Franco II va concedir la nacionalitat espanyola i una pensió, i el va protegir de la justícia internacional. Elena Cornette hi tenia una gran amistat.

EL TEMPS

aconseguir un trofeu d'altíssim valor simbòlic per als repressors. Havia de caçar el president de la Generalitat a l'exili, Lluís Companys.

El final de la història és ben conegut, si bé els seus dietaris han revelat detalls molt importants –fins ara desconeguts– sobre la detenció i el trasllat del president. Per mitjà de la seva actuació, el règim franquista també va poder detenir i traslladar a l'estat espanyol exiliats il·lustres de la Segona

República –com Julián Zugazagoita, ex-ministre d'Indústria–, que, com Companys, van ser executats. Alguns altres polítics, com el president de la República, Manuel Azaña, o bé els catalans Josep Tarradellas, Ventura Gassol i Lluís Nicolau d'Olwer, van ser també en el punt de mira del superagent del franquisme.

Negociar l'entrada a la guerra. Alemanya era una peça clau en el

desenvolupament de la Segona Guerra Mundial que havia esclatat un any abans. Espanya havia de meditar si li convenia d'entrar en combat o si era preferible de mantenir-se com a actor neutral, com ja havia fet a la Primera Guerra Mundial. El govern franquista albirava una victòria de les potències de l'eix, encapçalat per Alemanya, Itàlia i el Japó. Per això va considerar l'opció d'abandonar oficialment la neutralitat i iniciar contactes formals amb Adolf Hitler força abans de la coneguda reunió a Hendaia dels dictadors espanyol i alemany, el 23 d'octubre del 1940. Els dietaris d'Urraca recullen una conversa que va tenir a Madrid amb el ministre d'Afers Estrangers i cunyat de Franco, Ramon Serrano Súñer, el 31 d'agost d'aquell any, molt probablement després d'haver lliurat el

president Companys a Madrid. “Aún siento los ojos escrutadores de Serrano Súñer sobre mi alma de informador viajero. Hasta Santa Cecilia llega el estruendo de la guerra y sobre nuestras palabras pesa el ambiente de duda que atormenta a España. Este hombre inteligente, frío, austero y político mira las cosas escépticamente y tiene una gran fe en Alemania. ‘Si no es ahora —dice— será en la primavera, pero Alemania ganará.’”

De fet, el règim de Franco n'estava convençut, que la millor opció era alinear-se amb Alemanya, i ja havia posat un preu a la seva adhesió a l'eix. Demanava ajudes alimentàries i una hipotètica “hegemonia a la Mediterrània”, a més de reclamacions territorials a l'Àfrica que estava disposat a deixar per a més endavant.

Aquestes peticions es van posar sobre la taula en una visita a Berlín, el 20 de setembre del 1940, que teòricament no havia de ser transcendent. Però una entrevista amb Hitler, a la qual també va assistir Pedro Urraca, va canviar de sobre les regles del joc: “En Berlín, exactament en la estación de Anhalterbahnhof estuve esperando al ministro [Serrano Súñer] con todas las personalidades del Reich, es decir, de la política actual del mundo, desde von Ribbentrop hasta Himmler. Magnífica acogida, caluroso recibimiento. Luego el hotel Allhome y las entrevistas frías acordadas por compromiso. Más tarde, la política ha comenzado a jugar al escondite y el programa trazado para la comisión, a base de viajes a Munich y Nuremberg, es pronto cambiado, después de la entrevista con el Führer y de la comida con von Ribbentrop. Todo pasa a segundo plano, y el ministro sale precipitadamente para Roma: hay que arreglar muchas cosas antes de nuestra posible entrada en la guerra: el hambre y la hegemonía del Mediterráneo. De África se hablará más tarde”, resumia Pedro Urraca aquell mateix 20 de setembre.

I un mes i mig després arribà la reunió oficial a Hendaia, en què Franco va preguntar a Hitler si Alemanya estaria disposada a enviar a Espanya 100.000 tones de blat i li va reclamar el control de l'àrea mediterrània. La reunió va fracassar i l'estat espanyol es va mantenir en una posició de no bel·ligerància activa. Això no obstant, hi va haver participació de soldats espanyols a la guerra en tots dos bàndols. L'agent 447 també havia estat present en aquesta reunió: “Después de Berlín seguí viajando. De París a Biarritz, de allí a San Sebastián y Madrid, para, más tarde, asistir a la entrevista histórica y regresar a París después de diez días de ajeteo en que lo político se juntó a lo agradable y a lo militar”, anotava Urraca en una pàgina signada el 10 de novembre del 1940.

Mercadeig de passaports. Després d'aquest escrit, el policia fa una aturada de cinc mesos en el seu dietari, que justifica per la gran quantitat de viatges que ha hagut de fer en

Pedro Urraca a la plaça de la Concòrdia de París, el 1941. Des de ben jove havia viatjat a la capital francesa, i als dietaris descriu minuciosament els sentiments positius amb què es retroba cada vegada que trepitja aquesta ciutat.

El primer automòbil que es va comprar Pedro Urraca de la seva butxaca, a Brussel·les, cap al 1968. Abans, havia tingut vehicles oficials.

Al pis de Brussel·les, on van residir fins el 1982, el matrimoni Urraca brinda en una vetllada de Nadal amb amics convidats.

La casa on vivia el matrimoni Urraca-Cornette durant la seva estada a París, entre el 1939 i el 1945, a la Rue de l'Université, 133.

aquest període. I quan torna a escriure, el novembre del 1941, se situa a l'Haia i a Rotterdam per un viatge de feina, del qual no dona detalls.

Entre el març i el novembre, però, Urraca signa un informe molt extens en què dona per exterminats els rojos en territori francès i es vanta d'haver eradicat les activitats polítiques dels republicans, fins i tot d'haver-los fet desaparèixer del mapa: “Hoy día todas las actividades de los refugiados españoles en Francia pueden considerarse anuladas a parte de algunos elementos anarquistas y comunistas que trabajan como si dijéramos por su cuenta. Detenidos algunos jefes, muertos otros, emigrados una gran parte, las huéstras llevan una vida poco agradable en estos momentos.”

En aquest mateix escrit, Urraca dedica unes ratlles a explicar que alguns exiliats que havien arribat a Marsella amb la intenció d'embarcar-se a Amèrica també van ser interceptats: “Llegaron las detenciones de algunos de ellos. En una y otra zona [la lliure i l'ocupada]. Luis Companys, como se recordará, fue detenido en La Baule, playa donde marchó al llegar las tropas alemanas a Francia.”

A partir d'aquest moment, hi ha un gran buit en els escrits de Pedro Urraca. Tot i que és el mateix dietari, amb el títol *Cuaderno de mis recuerdos. Comenzado en París en el año 1940*, el proper escrit correspon a l'1 de novembre del 1947.

Certament, la feina d'Urraca a l'ambaixada espanyola a París esdevé força més burocràtica que no havia estat

fins aleshores. Li encarreguen la missió de filtrar tots els permisos de visats i passaports per a espanyols residents

a l'estat francès que desitgin entrar a l'espanyol –vegeu EL TEMPS 1.378, del 9 de novembre del 2010, en què

La intimitat al descobert

Els dietaris de Pedro Urraca, als quals ha tingut accés per primera vegada i en exclusiva EL TEMPS, ofereixen un retrat humà i professional del policia que va detenir el president Lluís Companys. Aquest retrat va més enllà del que possiblement revelaran els documents classificats que custodia l'estat espanyol fins el 14 de setembre del 2014, quan s'hauran complert 25 anys de la seva mort i expirarà per llei la protecció d'aquest funcionari. És la mateixa llei, tot sigui dit, que considera vàlids els consells de guerra franquistes i humilia els represaliats i assassinats pels funcionaris.

Es tracta d'una quinzena de manuscrits en forma de dietari, que comencen l'any 1922 i s'acaben l'1 de gener del 1948. Són centenars de pàgines –fins i tot els primers capítols d'una novel·la ambientada al París del 1939– que contenen des dels pensaments més íntims de la seva vida sentimental fins a la punyent pàgina dedicada a Companys, escrita el vespre abans de lliurar-lo, passant per reflexions sobre l'estratègia d'Espanya a la Segona Guerra Mundial i els moviments de la resta de països. Abans d'ingressar a la policia, el 1929, Urraca va passar dos anys a la marina espanyola, cosa que li va permetre de viatjar per tot el món, una etapa de la seva vida que també queda recollida als primers dietaris.

El contingut més interessant des del punt de vista historiogràfic comença en temps de la República i s'allarga fins els dos anys posteriors a la fi de la Segona Guerra Mundial. Entre més qüestions, el policia narra com van ser els primers mesos de l'esclat de la guerra civil, en què va romandre amagat a la capital espanyola fins que va aconseguir un passaport fals per a entrar a França. A partir del 1939, ja instal·lat a París com a agregat de l'ambaixada, no fa referències directes a la seva feina, però sí als viatges i reunions amb personalitats de l'Alemanya nazi i el règim de Vichy.

Amb tot, els dietaris tenen anys en blanc: en concret, entre el novembre del 1941 i el novembre del 1947 l'agent Urraca no escriu ni una sola ratlla, un buit que ell mateix justifica per “la gran quantitat de viatges i esdeveniments que he viscut els darrers anys”. El 1947, però, fa un repàs de la seva vida personal i dels canvis en el mapa geoestratègic internacional dels anys precedents.

EL TEMPS

Pedro Urraca descansa en un balneari belga, a principi dels anys 60, perquè la seva esposa Elena es troba en un estat de salut delicat.

A final dels anys 70, el matrimoni Urraca ofereix un sopar a una parella d'amics al seu pis de Brussel·les. Com es veu, Urraca ja té un aspecte molt envellit.

Un jove Urraca, retratat amb l'uniforme de la marina espanyola, amb la qual va fer llargues estades a Cuba, Nova York i les Canàries, entre més.

s'ofereix un extens reportatge amb documents inèdits sobre la seva activitat entre el 1940 i el 1945 a l'ambaixada—, i els viatges a l'estranger ja no són tan regulars. Encara més, en la documentació que consta a l'arxiu de la Fundació Sabino Arana, l'arxiu del nacionalisme basc, queda provat que bona part dels viatges que efectuen el matrimoni Urraca-Cornette en aquest període són de plaer o per raó de malaltia de l'esposa del policia.

Durant aquest període, l'activitat repressiva i informadora de l'agent se circumscriu molt més a París i a l'entorn, amb alguns viatges esporàdics a Madrid. De fet, la gran residència de la mare d'Elena Cornette, la sogra d'Urraca, a Sèvres, prop de París, esdevé un magnífic indret per a celebrar-hi sopars amb càrrecs militars alemanys i espanyols de manera discreta, molt més que no podria ser-ho el pis del matrimoni al centre de París, a la Rue de l'Université, 133. De fet, quan França és alliberada del règim col·laboracionista de Vichy, aquest domicili és confiscat per les autoritats franceses, i molts anys després va ser posat a la venda.

Fugida de França. Què passa entre final del 1945, quan Pedro Urraca fuig de la França alliberada, i el novembre del 1947, quan reprèn l'afecció d'escriptor als dietaris? “Seis años de silencio prolongado, y sin embargo... En ellos quedaron quizá grabadas las etapas más importantes de mi vida. La pequeña [Elena] y yo nos hemos acanterado en una reserva exagerada

hacia el exterior. Desde mis últimas líneas, cuántas amarguras, desengaños y tristezas tuvimos que pasar. Mejor no recordarlas, pero ellas nos hicieron más duros, más fríos, llenos de desconfianza y en guardia siempre”, reflexionava Urraca.

De fet, el superagent va ser destituït del seu càrrec per les pressions del nou govern francès. El 31 d'octubre del 1945, el servei d'informació de la direcció general de Seguretat redactava un escrit en què deixava constància d'aquest malestar i de la necessitat de fer tornar Urraca a Madrid: “El Agregado Policial D. Pedro Urraca Rendueles, ha sido obligado a firmar su expulsión de Francia por las au-

“El pasado viene a mi mente con sus desagradables recuerdos”

toridades francesas, al parecer por la repercusión que ha tenido el libro de Albert P. Prieur, titulado *Franco est mort*, en que se ataca al señor Urraca. Según parece, no es posible que las autoridades francesas consientan su permanencia en Francia. Por estas razones, y teniendo en cuenta que este servicio ya había propuesto en otras ocasiones el relevo del citado Agregado Policial, se estima que ha llegado el momento de que dicho funcionario sea relevado de su cargo”, consta en

un dels arxius personals que conservava el policia, a què ha tingut accés EL TEMPS. Urraca va tornar a Madrid, però la policia francesa va continuar les investigacions i va descobrir les seves activitats d'espionatge i de col·laboració amb els nazis. Tres anys més tard, el 1948, el Tribunal de Justícia de París el condemnà, en absència, a pena de mort.

El PCE i ETA, a la diana. Malgrat tot, el règim no el va deixar a l'estacada i, després d'un breu període treballant a la direcció general de Seguretat a Madrid, va rebre un nou encàrrec de gran abast, continuar la repressió en una altra destinació internacional, Bèlgica. Des de la capital, Brussel·les, Urraca rubricà el seu darrer escrit l'1 de gener del 1948 o, si més no, el darrer dels dietaris que ell va conservar fins a la seva mort en una caixa al seu pis de Madrid. “Me encuentro como tantos otros primeros de año frente a frente con mis recuerdos. Los de hoy y los de ayer. Frente a frente con mi alma torturada por tantas y tantas indecisiones, dudas y sentimientos. En el cruce de dos caminos igualmente inquietantes y desiguales. Frente a responsabilidades sin cuento y con un pasado que, sin cesar, viene a mi mente con sus desagradables recuerdos.”

Un moment de reflexió abans de començar la que acabà essent la segona època daurada per a un caçador d'exiliats. La conjuntura política prometia grans operacions. El Partit Comunista d'Espanya (PCE), que a l'estat espanyol encara mantenia la lluita de guer-

Casament de Pedro Urraca i Elena Cornette, amb el seu germanastre Juanito de España, que el seu pare, patró de la Guàrdia Civil a la guerra espanyola a Guinea Equatorial, havia adoptat.

L'esposa de Franco, Carmen Polo, convida a berenar el germanastre d'Urraca, per a agrair-li que hagués salvat un nen que era a punt d'ofegar-se a la platja de Sant Sebastià.

Un jove Urraca, encara solter, es fotografia amb el seu gos a la finca dels seus pares, a Valladolid. Urraca havia nascut en aquella ciutat el 22 de febrer del 1904.

rilles, esdevingué a l'exili el principal objectiu a batre durant els 35 anys que Pedro Urraca Rendueles passà al consolat d'Anvers i de Brussel·les. Això sí, a partir de final dels 60, un nou encàrrec es va incorporar al full de serveis de l'agent: la intercepció de suposats membres d'ETA que pretenien entrar o sortir de Bèlgica pel port d'Anvers.

Desenes de fitxes policiaques d'espanyols que pretenien moure's del territori belga, amb classificacions com ara “comunista”, “anarquista”, “republicano” i, més tard, també “miembro de la ETA” o “separatista vasco”, amb les dades personals i els antecedents, si en tenien, consten en aquest plec de documents que ha analitzat EL TEMPS. Atenent els documents que Urraca va conservar, fou a les darreries del franquisme quan més es va intensificar l'activitat caçadora de comunistes a l'exili i de suposats membres d'ETA, coincidint amb l'assassinat de Luis Carrero Blanco, el desembre del 1973, fruit d'un atemptat, i l'activisme del PCE contra el règim.

A tall d'exemple, el 28 de maig del 1976, Urraca donava per tancat un recompte de militants del PCE i de cèdules comunistes a Brussel·les. N'hi havia una desena, que aplegaven un total de 284 militants. Poc després, va mecanografiar una llista més acurada que incloïa tot el Benelux: Bèlgica: 524 militants actius; Luxemburg, 50; i els Països Baixos, 280, que fan un total de 854 militants: “Son los efectivos reales en Benelux, basados

en informes fidedignos”, anotava Urraca, que advertia que “el PCE está haciendo esfuerzos para captar nuevos militantes. Con esta finalidad, van a celebrar en Anderlecht, barrio de Bruselas, la fiesta del ‘mundo obrero’, los próximos días 5, 6 y 7 de junio”. Les xifres van acompanyades d'un document en què Urraca s'interroga sobre vuit qüestions sobre l'organització internacional del PCE.

L'agent, que ja aleshores ocupava el càrrec de canceller del consolat general d'Anvers, també acceptava encàrrecs esporàdics que l'obligaven a viatjar a Madrid. Per exemple, va redactar un informe d'una cinquantena de pàgines en què analitzava la implicació de tots els agents socials i els partits polítics en la vaga del dia 20 de gener del 1976, una convocatò-

ria per a reivindicar els drets laborals dels treballadors, però que va esdevenir una protesta política. El dossier ofereix el detall exhaustiu de totes les activitats que es van dur a terme entre el 15 i el 21 de gener a totes les capitals de l'estat espanyol i per part de tots els agents implicats.

Addicte a la feina. A 74 anys, aquell agent de policia que havia començat picant pedra, encara tenia esma per a continuar treballant al servei de la repressió i contra la democràcia. Mort Franco, no tenia inconvenient a mantenir-se actiu per a un executiu que inevitablement s'havia de sotmetre a unes eleccions democràtiques. L'edat de jubilació legal li havia arribat el 1969, però diverses pròrrogues li havien permès de continuar al cap-

El matrimoni passa un cap de setmana de descans en una població costanera de Bèlgica. La platja és un paisatge molt recurrent en els relats amorosos dels dietaris d'Urraca.

davant de l'aparell informatiu d'activitats subversives a Bèlgica. Fins que el 30 de novembre del 1982, quan tenia 78 anys i havia treballat 55 anys –53 de policia, 2 al servei militar–, el ministeri espanyol d'Afers Estrangers va posar punt final als seus serveis.

Pedro Urraca rebia una freda carta en què li comunicaven la baixa definitiva i el dret de cobrar una pensió de jubilació: “He de comunicarle que a partir del 1 de enero de 1983 dejará usted de formar parte de la plantilla de personal del consulado general de España en Amberes y adquirirá la condición de jubilado, pasando a percibir la pensión que le corresponda de la Seguridad Social española.” Fins aleshores, però, Urraca havia cobrat un sou del govern democràtic de la UCD, i la darrera nòmina la va pagar l'executiu del PSOE –acabat d'estrenar–, que havia guanyat les eleccions el 28 d'octubre del 1982. El sou de Pedro Urraca a Anvers entre el 1979 i el 1981, quan s'havien esgotat ja totes les pròrogues possibles legalment per a la jubilació, era només de 675 euros, i constava al full de nòmina com a prejubilat.

El retorn a Madrid va ser absolutament penós. Deixaven enrere una vida marcada pels luxes, les grans festes, els grans cotxes i l'ostentació d'objectes no sempre aconseguits legítimament. De fet, una de les activitats paral·leles de Pedro Urraca, amb Elena Cornette com la millor còmpli-

ce, havia estat l'espoliació de béns de republicans exiliats i jueus.

El clixé de policia franquista, poc cultivat intel·lectualment i d'aparença escassament elegant, mai no havia encaixat amb Pedro Urraca Rendueles.

Retrat d'estudi fotogràfic de Pedro Urraca, poc abans d'instal·lar-se a París amb el càrrec d'agregat policíac de l'ambaixada espanyola.

Els escrits que fan referència a l'agent 447 i les seves fotografies ho demostren. Amb gran habilitat per a les relacions socials i personals, els seus dietaris perfilen un home prou culte des que era un noi. Els escrits del 1922, quan tenia divuit anys, dibuixen un jove esportista –practicava boxa i hoquei–, molt estudiós, amant del cinema i la lectura i apassionat de la cultura francesa; posteriorment –quan es troba a París– adopta el francès com a llengua dels seus dietaris. Urraca passava temporades a París des que s'havia casat amb Elena Cornette el 1929, amb qui compartia afecció per la literatura francesa.

El seu fill Juan Luis –que recorda que el pare sovint li deia “Jean Louis”– parlava francès amb l'àvia i els pares i, de fet, Urraca mai no va voler que fos educat en espanyol. La seva preferència per la llengua i la cultura franceses no van pas canviar quan França fou alliberada del règim de Vichy. Malgrat la condemna a mort del Tribunal de Justícia de París el 1948, Urraca va continuar cultivant la seva francofonia des de Brussel·les.

Arruinats i sols. Però aquella vida s'havia acabat. Venien temps molt difícils per a un home que s'havia sabut poderós, superior. Quan tenia gairebé vuitanta anys, la seva diabetis li va passar factura: un glaucoma el va deixar pràcticament cec al cap de poc temps d'haver tornat a Madrid.

I aleshores arriben algunes dificultats al matrimoni. No pas sentimentals, perquè Pedro i Elena van estar molt units fins a la mort del policia –si bé ella va tenir una relació molt estreta amb Léon Degrelle que, a parer del seu fill, podria haver culminat en una relació sentimental–, sinó econòmiques. Van començar a arribar cartes del banc de Bèlgica en què li reclamaven quantitats impagades de la targeta de crèdit, i li advertien que si no feia efectius els pagaments immediatament, emprendre accions legals.

I encara pitjor. Acusacions del Ministeri d'Afers Estrangers espanyol d'haver-se apropiat 390.000 francs belgues (uns 10.000 euros), que havien desaparegut de la comptabilitat del consolat d'Anvers quan ell se n'havia anat. Entre els documents que va conservar Pedro Urraca hi ha una carta que va escriure a mà al ministre en qüestió, amb una lletra molt difícil d'entendre –Urraca s'excusa al text per la mala cal·ligrafia a causa dels problemes greus que tenia a la vista–, en què intentava explicar que ell no s'havia apoderat d'aquells diners, malgrat que es trobava en una situació econòmica lamentable.

L'ex-policia recordava al ministre que li havien promès una pensió de 26.000 pessetes que encara no havia percebut. I per a mostrar la seva disposició a resoldre el malentès, Urraca s'oferia a donar el seu pis de Madrid –que havia comprat l'any 1953 al govern de Franco per 146.000 pessetes– com a penyora per a tancar aquell assumpte tan molest.

Però el ministeri no ho va acceptar, i el cas és que no hi ha documents sobre què va passar després. Tanmateix, el fill, Juan Luis, sí que constata que els seus pares mai no havien pagat impostos, i que, quan van tornar de Bèlgica, van decidir de no pagar-ne. Quan Pedro Urraca es va morir, Hissenda va cobrar a la seva esposa tots

En una festa a Brussel·les l'any 1980. Dos anys després, el matrimoni es traslladà a Madrid, obligat per la jubilació definitiva d'Urraca.

els endarreriments corresponents al frau en període democràtic. Abans del 1975, no hi hauria hagut cap problema. Elena Cornette, que cobrava una pensió de viduïtat dels ministeris de l'Interior i d'Afers Estrangers que sumava 270.000 pessetes el 1999, sembla que també havia malgastat els diners, perquè amb la reclamació d'Hisenda va quedar arruïnada. El seu fill va arribar a enviar-li diners des de Tolosa de Llenguadoc, on residia, per a garantir-li la manutenció més bàsica. D'ençà de la mort de Pedro Urraca, que no se'n sortia, no tan sols econòmicament, sinó perquè de sobte s'havia desmuntat la seva xarxa de relacions socials que a

Entre el 1947 i el 1982, a Brussel·les, es dedicà a caçar comunistes i membres d'ETA

ella també li permetia de sentir-se poderosa. Amb ell havia viscut moments de tots colors i situacions complexes. En tornar a França el 1945, fins i tot s'havia canviat el cognom Cornette pel de Stoffel, que era del seu padrastre, perquè hom no la pogués relacionar amb Urraca. Per aquesta mateixa raó, a partir del 1947, aproximadament, Pedro Urraca signà els documents com a Pedro Rendueles.

Pedro Urraca es morí a Madrid el 14 de setembre del 1989, completament cec i després d'haver patit un ictus que el va deixar durant sis mesos en estat vegetatiu, a cura d'infermers nit i dia. I enfrontat amb la família, néta i fill, malgrat que apareguessin a l'esquela que publicava el diari *ABC*, la seva capçalera de referència. Fou incinerat al tanatori de l'Almudena de Madrid, i la seva esposa va fer traslladar les cendres al cementiri de Bagneux, al centre de París, la seva ciutat preferida.

Un qüestió de país. Els dietaris de Pedro Urraca Rendules són un document d'un gran valor historiogràfic. Aporten una munió de dades narrades

EL TEMPS

És la darrera fotografia que el matrimoni conservava als seus àlbums. És l'any 1984, i pares i fill es troben a Madrid. Pedro Urraca, ja definitivament jubilat, té vuitanta anys i s'ha quedat cec.

en primera persona per un dels personatges més sinistres del franquisme, encara legalment protegit per l'estat, que impedeix als investigadors l'accés a la documentació classificada de les seves activitats. La revelació dels seus escrits, com també la documentació relativa a la seva activitat de persecució d'activistes comunistes a Bèlgica i de suposats membres d'ETA, ha fet llum enmig d'una foscor que impedeix de visualitzar els criminals i, en canvi, humilia les víctimes del franquisme.

Sigui com sigui, Pedro Urraca, que es va morir amb una certa intranquil-

litat pel seu passat, remarcava a la pàgina que va dedicar a Lluís Companys, afusellat la matinada del 15 d'octubre del 1940 a Montjuïc, la dignitat del president: “Lluís Companys, que ho ha estat tot per a Catalunya, està disposat al sacrifici anònim”. Si algú tenia cap dubte sobre la dignitat del president de la Generalitat, no ha de menester cap més prova que les paraules de l'home que el va detenir, el va interrogar i el va lliurar als seus botxins.

Gemma Aguilera